

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ 14.09.2014

«Τάματα» τέχνης, δεξαμενές στοχασμού

ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Η έκθεση του Δημήτρη Κοντού είναι ένας ελικοειδής λαβύρινθος, καθώς ανοίγει ξέφωτα ανάμεσα στα έργα του και δημιουργεί νησίδες με τάματα από τις συλλογές του Βυζαντινού Μουσείου, τάματα του λαού, τάματα που σήμερα έχουν εν μέρει απογαλακτίσει την άμεση συναισθηματική και ιερή αποστολή τους και έχουν αποκτήσει τη μεμβράνη του κειμηλίου.

Ετικέττες:

Ενας άνθρωπος του 20ού αιώνα, σκαπανέας, ρηξικέλευθος, αυτόφωτος, πηγαίος και αισθαντικός ταυτόχρονα, ο Δημήτρης Κοντός προκαλεί νέα σκέψη γύρω από το έργο του. Ανέβηκα στον πρώτο όροφο του Μεγάρου της Δουκίσσης Πλακεντίας, το κεντρικό, αψιδωτό κτίριο στο βάθος του κήπου του Βυζαντινού Μουσείου, με ένα ανεξήγητο αίσθημα δέους και περιέργειας. Μόνος, εκείνη την πρωινή ώρα, αναρωτιόμουν πώς θα ήταν η πρώτη μου επαφή με μία ενότητα του πολύπτυχου έργου αυτού του ανθρώπου, που στράγγισε δημιουργικά το μεδούλι του '60 και του '70, με έναν τρόπο που σήμερα παίρνει μία συγκινητική ερμηνεία. Να είναι η μοίρα εκείνης της πρωτοπορίας; Αγνωστο, και σίγουρα όχι εύκολα ανιχνεύσιμο το αποτύπωμα εκείνης της γενιάς που ενηλικιώθηκε στη δεκαετία του '50 με μία δίψα που δύσκολα κατανοεί κανείς σε βάθος σήμερα.

Απόρρητο

Η σιωπή που τύλιγε τα «Λατρευτικά» του Δημήτρη Κοντού στον κλινικά αποστειρωμένο χώρο του Μεγάρου (τον βρίσκω ανεξήγητα ψυχρό σαν όστρακο που άδειασε) φώτιζε με έναν ιδιαίτερο τρόπο τα εκθέματα με μία θέρμη. Με μια ματιά είναι τάματα, λογής-λογής, τάματα όπως τα σκεφτόμαστε αυθόρμητα, αλλά και τάματα με μεικτή τεχνική, κολάζ και εννοιολογικές προεκτάσεις. Είναι ένα κέλυφος ιερότητας, μέσα στο οποίο ο Δημήτρης Κοντός, σε μία στιγμή δημιουργικής εξωστρέφειας ξεδίπλωνε, στην καμπή της δεκαετίας του '70 (από τη δικτατορία στη Μεταπολίτευση) τη νέα «διαθήκη» ήθους, μέτρου και στοχασμού. Η έκθεση (σε επιμέλεια Ιωάννας Αλεξανδρή και Σοφίας Γερογιώργη με την τελική εποπτεία της διευθύντριας του Μουσείου, Αναστασίας Λαζαρίδου) είναι ένας ελικοειδής λαβύρινθος, καθώς ανοίγει ξέφωτα ανάμεσα στα έργα του Δημήτρη Κοντού και δημιουργεί νησίδες με τάματα από τις συλλογές του Βυζαντινού Μουσείου, τάματα του λαού, τάματα που σήμερα έχουν εν μέρει απογαλακτίσει την άμεση συναισθηματική και ιερή αποστολή τους και έχουν αποκτήσει τη μεμβράνη του κειμηλίου. Αυτά τα «αφιερώματα» του 19ου και 20ού αιώνα, ασημένια τα περισσότερα, με ανθρώπινα μέλη που πάσχουν και νοσούν, γίνονται λίμνες και δεξαμενές στοχασμού και διασύνδεσης με τα έργα του Δημήτρη Κοντού.

Διττή ανάγνωση

Επιδρούν με ρήξεις γιατί τα δικά του «αφιερώματα» -που είχαν παρουσιαστεί το 1975 στην ιστορική αίθουσα τέχνης «Δεσμός»- είναι πολύσημα, διττής ανάγνωσης, συχνά κρυπτικά, αγαθά και σκωπτικά μαζί, σκοπίμως λιτά ή τεχνηέντως φορτωμένα. Είναι η ανάπτυξη μιας κοσμοθεωρίας αλλά και μία οπτική δίκην κοινωνικού σχολιασμού με αιχμές πολιτικής οξύτητας και με επίγευση, συχνά, πικρή. Ο Δημήτρης Κοντός καθώς εξακτινώνει μία εκ νέου ανάγνωση της μεταβυζαντινής κληρονομιάς, κυρίως του αποτυπώματός της ως βαθέος κοιτάσματος μιας ματιάς, μιας αίσθησης, μίας ανεπαίσθητης πλην τελεσιδικής αφομοίωσης σε όλες τις επιστρώσεις του ελληνισμού, βρίσκει μία αφορμή για να οργανώσει την ακτινογραφία μιας κοινωνίας.

Ας μην ξεχνάμε την εποχή (μέσα δεκαετίας του 1970), όταν ο Δημήτρης Κοντός, ο μαθητής του Γιάννη Μόραλη, ο νέος εικαστικός που είχε ζυμωθεί στις παρέες με τον Κεσσανλή, τον Τσόκλη, τον Μπαλτογιάννη, τον Κανιάρη, τον Καρα, που είχε ζήσει την ανεικονική του περίοδο στις ανανεωτικές δίνες της Ρώμης και του Παρισιού, και που είχε επιστρέψει πλέον στην Αθήνα, έφερνε μέσα του το καταστάλαγμα μιας πορείας ωριμότητας. Η δικτατορία είχε εκχυδαίσει πολλές πτυχές της κοινωνίας. Είχε επιβάλει το ποδόσφαιρο ως «όπιο», είχε θέσει αρχές νέου χρήματος και είχε ευτελίσει το παλιό σύστημα του μεσοαστικού κοσμοπολιτισμού. Μέσα σε αυτό τον αναβρασμό, ο Δημήτρης Κοντός έρχεται με νηφαλιότητα αλλά με απόλυτη σταθερότητα να οργανώσει τα τάματα της δεκαετίας του '70. Από την παράδοση κρατάει το στοιχείο του «ιερού», το πιάνει στις χούφτες σαν ίαμα και με αυτό ραντίζει τα δικά του «αφιερώματα». Τα παραδίδει αγνά αλλά υποψιασμένα και εμμέσως επιφορτισμένα με μία αποστολή. Κοντά σε αυτά στήνει σαν σε βάρθρα, σαν σε γαμήλιες θήκες στεφάνων, σαν σε λειψανοθήκες και οστεοφυλάκια, τα δικά του ευαγγέλια. Διασώζει τις δικές του αρχές, τις αρχές μια γενιάς, της δικής του, αλλά κατ' επέκτασιν τις βασικές νόρμες ενός ουμανισμού που είχε καταποντιστεί. Και κοντά σε αυτά όλα, ανοίγει αυλάκια και μαιάνδρους για να απλώσει με ειρωνική σκωπτικότητα την παρακμή της κοινωνίας, ενός εσμού που είχε αναβιβάσει ως «ιερά» τις ευτελείς και πεζές παραμέτρους της ζωής. Κινούμενος ανάμεσα στα έργα του Κοντού, σε προθήκες ή στον τοίχο, με εμφανείς, πλέον, τις επιρροές του νέου ρεαλισμού και της pop art, που αντιδιαστέλλονται λειτουργικά με τα τάματα του 19ου αιώνα, υπάρχουν και τα νέα ευρήματα της έρευνας για το έργο του, που παρουσιάζονται για πρώτη φορά. Συγκινητικά ελλειπτικός μέσα στην πιστή απεικόνισή του (σαν σελήνη σε χάση) ο Άγιος Γεώργιος σε χαρακτηριστικό διά χειρός Κοντού. Όπως και όλα τα σκίτσα και προσχέδια που είχε κάνει στη δεκαετία του 1960 για την αγιογράφιση της εκκλησίας του ορφανοτροφείου της Ανω Γλυφάδας (αρχιτέκτων Κων. Γκάρτζος) τα οποία, όμως, τελικά, δεν εκτελέστηκαν.

Ενα νήμα όλα

Απόρρητο

Βγαίνοντας στον κήπο του Βυζαντινού Μουσείου, ο επισκέπτης συναντά και πάλι το Καράβι, φορτωμένο με τάματα, την εγκατάσταση της Καλλιόπης Λεμού. Και γίνονται πλέον ένα νήμα όλα, μία γραμμή που φτάνει νοερά ακόμη και ως το Μουσείο της Ακρόπολης με τα τάματα της αρχαιότητας. Η έκθεση του Δημήτρη Κοντού έχει πνευματικότητα και μέσα από τις ρήξεις που προκαλεί ενώνει, εν τέλει, και πάλι με κάτι βαθιά κατασταλαγμένο.

Ανθρωπος της παρέας, αφοσιωμένος φίλος

Αγγελος Σταγκος

Ο Μίμης, ο Κοντός, 1931-1996

Η δική του φράση «Αγάπησα τη ζωή περισσότερο από την τέχνη», αποτυπωμένη στο λεύκωμα που εκδόθηκε με αφορμή την αναδρομική έκθεση στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, αποδίδει με ακρίβεια την προσωπικότητα του Μίμη του Κοντού. Γιατί πραγματικά ο Μίμης -για τους φίλους του- ήταν περισσότερο δοσμένος στη ζωή, παρά στην τέχνη. Δεν κυνηγούσε την επιτυχία, δεν τον ενδιέφερε να αποκτήσει φήμη, αδιαφορούσε για την εμπορική προώθηση των έργων του. Περίεργα χαρακτηριστικά για καλλιτέχνη και μάλιστα αναγνωρισμένο, καθώς οι περισσότεροι του είδους του διακρίνονται για την τάση αυτοπροβολής τους και τον υπερτροφικό εγωισμό τους.

Ο Μίμης σπάνια μιλούσε για ζωγραφική, τουλάχιστον όταν δεν βρισκόταν με ομότεχνούς του. Ο υπογράφων που δεν ανήκει βέβαια στους τελευταίους, ούτε έχει κάποια ειδική γνώση ή σχέση με την τέχνη, τον γνώρισε κάπου στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Από κοινές παρέες και ο Μίμης ήταν βασικά άνθρωπος της παρέας. Την επιζητούσε με όλο του το είναι και ήταν ιδιαίτερα σταθερός και αφοσιωμένος στις φιλίες του. Γλυκός και χαριτωμένος ήθελε να συχνάζει με τους φίλους του σε σπίτια, σε ταβέρνες, σε στέκια και να μιλάει για πολιτική (ήταν βαθιά πολιτικοποιημένο άτομο), για κοινωνικά θέματα, για ψάρεμα, για μαγειρική και καλό φαγητό.

«Επαιζε» και τον φυσιολάτρη, αλλά μάλλον «γλεντζές» με την καλή έννοια ήταν. Όταν ζούσε ο μεγάλος Τσιτσάνης, ο Μίμης εμφανιζόταν συχνά μετά τα μεσάνυχτα στο «Χάραμα», στην Καισαριανή, αργότερα στον «Μύλο», όταν έγινε καθηγητής στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, στη Θεσσαλονίκη. Πάντα με φίλους, που τους τιμούσε και τον τιμούσαν και εκείνοι, γι' αυτό που ήταν. Σημαντικότερος ζωγράφος και ταυτόχρονα ένας αξιαγάπητος, εξαιρετικά φιλοσοφημένος άνθρωπος, γήινος και δίχως ίχνος έπαρσης.

«Λατρευτικά». Έκθεση Δημήτρη Κοντού. Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο Αθηνών, Βασιλίσσης Σοφίας 22. Διάρκεια έως 5 Οκτωβρίου 2014. Επόμενη προγραμματισμένη ξενάγηση στις 21 Σεπτεμβρίου, ώρα 12 μ.

Για περισσότερη αρθρογραφία, γίνετε συνδρομητής στην έντυπη Καθημερινή. (<https://subscription.kathimerini.gr/>)